

УДК 111.852 + 159.937.7:7.01

Існюк І. В., аспірант кафедри естетики, етики та образотворчого мистецтва, Житомирський державний університет імені Івана Франка

УКРАЇНСЬКА ТРАДИЦІЯ І ДИНАМІКА ЗМІН У СУЧАСНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

Кожна нація, кожен народ, навіть кожна локальна культура має свої звичаї, цінності, ідеали, смаки, що виробилися протягом багатьох століть і освячені «традицією віків». Відображаючи всю непросту історію країни, українські традиції, у тому числі художньо-естетична, залишаються, однак, невичерпним джерелом ідей для творчих людей. Зазнаючи модернізації, вони продовжують існувати, виступаючи оберегом самобутності української культури. Як приклад тривкості культурних надбань вкажемо, що за часів Радянського Союзу значна кількість обрядів і звичаїв відійшла у тінь. Відомо, що спроба замінити Різдво святом Нового Року не відбулася в Україні: після проголошення незалежності Різдво розпочали святкувати офіційно. В країні існує багато різдвяних традицій, які різняться в залежності від регіону. У багатьох областях України люди напередодні Різдва влаштовують «Вертеп». Дійство являє собою сцени з біблійних розповідей про народження Ісуса Христа. Ролі маленького месії у яслах, Марії, волхвів, що принесли дари, можуть виконувати як дорослі, так і дитячі колективи. А сучасні митці та діячі культури, створюючи свої інновації, беруть часто за основу будь-який елемент із історичної спадщини, модернізуючи його (яскравий приклад – творчість С. Параджанова та його кіношедевр «Тіні забутих предків», або ж українських дизайнерів, наприклад Л. Караванської, яка створює авторські твори прикладного мистецтва на основі етнічних мотивів).

В українській художній культурі традиційно популярним був ідеал комічного. Зазначимо, що у сучасному синтетичному мистецтві (зокрема театрі) вагоме місце має розмовний жанр, і важливим компонентом його є створення комічного сценічного образу («Кролики», «Верка Сердючка» тощо). Варто наразі зауважити, що завданням акторів на сцені є повне перевтілення в художній образ. Про це, наприклад, наголошено у працях таких науковців як Ю. Борев, Ю. Зворикін та ін. У 1990 р. Данилко створив Верку Сердючку, збірний жіночий образ,

що пізніше став "зіркою" та зумів підкорити людські серця (сценічне ім'я було запозичене із прізвища однокласниці, відмінниці Ані Сердюк та імені баби Віри, що була прибиральницею у його школі). За створений комедійний персонаж Андрій Данилко отримав престижну серед гумористів нагороду – Кубок імені Аркадія Райкіна, також зібрав низку "почесних" звань – почесний громадянин міста, народний і заслужений артист України (за значний особистий внесок у культурний розвиток української держави). До вподоби глядачам, мабуть, цей образ припав тому, що реальних прототипів навколо вистачає. Сердючка була продавщицею, потім провідницею – дещо "примітивною особою нижчого рівня", яка говорить суржиком. В ній співвітчизники побачили пародію на культуру vulgar (тоді як російські глядачі вбачали у Верці, як стереотип, громадянина України, що репрезентує провінційний, забарвлений місцевим акцентом варіант російської культури). Можна стверджувати, що концертні виступи Андрія Данилка – це впровадження народного фольклору на "новий лад" – доведений до гротеску. І якщо "рання" Сердючка була просто вдягнутою жінкою і говорила просто суржиком, то Сердючка, як ведуча телешоу, розмовляла переважно російською і була вдягнена, що показово, без смаку, але яскраво, як зірка. Данилко більше не висміював деяких звичайних людей, адже об'єктом його кепкувань стали пострадянські, російські й українські самозакохані зірки. Як відомо, головна риса характеру в образі займає провідне місце. Відповідно до характеру, до стилю жанру свого сценічного номера А. Данилку вдалося створити художнє опосередкування явищ дійсності, доводячи їх до можливого у цьому випадку ступеня гротеску, як сконцентований діалог та репліки-карикатури на подібні висловлювання людей. Неабиякого акторського "перевтілення" вимагали, наразі, і "образ", і "маска", адже актор та автор монологу, з одного боку, та Верка, з іншого, – це різні особистості. Актор-розмовник веде бесіду з публікою від імені свого художнього персонажу. Все, що актор виконує на сцені, має стати взаємодією з глядачами, що знаходить емоційний відгук, практично перетворитися на діалог, у якому глядачі відповідають подумки.

Але цікавить метаморфоза, що відбулась із актором і письменником: у кінці 90-х років Верка Сердючка вже давала концерти як співачка, перші три альбоми, котрі не мали великого успіху, а от четвертий – «Ха-ра-шо!» (2003), зробив цей персонаж зіркою міжнародної величини. Проте, музика а la Сердючка, переважно низькопробний поп, значна кількість пісень створена літературною російською мовою, але найпопулярніші з них зазвичай містять натяки на українську культуру (мовні, музичні, і в кліпах візуальні), тим самим відносячи зірку і до української культури, і до російської. У творчості такого Данилка спостерігається, звичайно, зв'язок з українською культурою, як віддзеркалення культурних процесів у пострадянському житті. Однак варто

звернути увагу і на ігровий момент, і на опертя на комізм у поданні створеного образу, і на використаний прийом апеляції до естетичного ідеалу комічного, напрацьований історично нашою культурою. На початку існування незалежної держави українську народну музичну традицію було досить тяжко поєднати із масовою художньою культурою тому, що з 70-х років минулого століття переважала російськомовна музична продукція. Тому власної, хоча б невеликої, аудиторії, яка складалася із західних українців чи патріотично налаштованих інтелектуалів із східних областей, потребували українські пісні і книгодрук. Початковий успіх сягав тих, хто зумів вдало поєднувати народні мелодії та сучасні ритми. Так, Софія Ротару швидко перейшла на звичайний поп (пізніше, на короткий час, й на рок) і російську мову. Згодом продовжувала поєднувати "попсу" із традицією української музики та поп із молдавською музикою, залишаючись відомою як російська поп-зірка. Таку репутацію вона має і дотепер.

У музичну культуру українська мова повернулася в кінці 80-х років, що пов'язано із рок-фестивалем "Червона рута". Деякі тогочасні українські рок-гурти почали здобувати широку популярність, зокрема "ВВ" ("Воплі Відоплясова"), які експериментували з поп і фолк-музикою та патріотичними піснями. Український гурт "ТНМК" ("Танок на Майдані Конго"), дещо подібний до музичної мови Сердючки, поєднав хіп-хоп із джазом, фанком і роком із використанням іронічних текстів, що здається теж показовим. Тут вживається суржик, з метою надання комічності творам, щоб зацікавити національного слухача і щоб кинути виклик фетишизації "автентичної" літературної української мови.

Отже, тільки осмисливши минуле, пізнавши витoki своєї культури та історії, можна чіткіше зрозуміти сьогодення художньої культури України й уявити її майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єсельчик С. Що українського в українській поп-культурі? / С. Єсельчик // Критика. – 2011 – №03-04 (березень-квітень). – С. 24–28.
2. Ткаченко О. Андрій Данилко про 20 років в образі Верки Сердючки: [Електронний ресурс] / О. Ткаченко. – Режим доступу : <http://tkachenko.ua/interview/andriy-danilko-pro-20-rokiv-v-obrazi-vyerki-serdyuchki.html>.
3. Штепина О. Андрей Данилко [Електронний ресурс] / О. Штепина. – Режим доступу : <http://www.peoples.ru/art/theatre/actor/danilko/index.html>.
4. Ярема Г. Андрій Данилко: «Не подобається, коли мене називають переодягнутим мужиком. Сердючка – це персонаж!» [Електронний ресурс] / Г. Ярема. – Режим доступу : <http://www.wz.lviv.ua/archive/26-05-2013>.